

09.11.2022

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2022/474
Toplantı Tarihi/Sayısı : 12.10.2022/188
Karar Numarası : 2022/745
Başvuran : Y. E. E.
Başvuran Vekili : --
Adres : --
1. Sağlık Bakanlığı
2. Kültür ve Turizm Bakanlığı
3. Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı
4. Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü
5. Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı
Muhatap Kurum/Kişi : --
Muhatap Adres : --

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvuranın yüzde otuz iki oranında engelli raporu olması sebebi ile en az yüzde kırk oranında engelli raporu bulunan engellilere tanınan haklardan faydalanamamasının engellilik temelinde ayrımcılık teşkil ettiği iddialarına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran başvuru dilekçelerinde özetle;

a. Yüzde otuz iki oranında görme engelli olduğunu,

b. Poliklinik Hizmetlerinde Öncelik Genelgesi doğrultusunda hastanelerde engelli bir birey olarak randevu önceliği istediğini fakat uygulamadan yararlanabilmek için yüzde kırk oranında engelli raporu istediğini,

c. Engellilere yönelik uygulama olan milli kütüphane sesli kitap uygulamasından faydalanmak istediğini ancak bu talebinin engelinin yüzde kırk oranının altında olması nedeni ile kabul edilmediğini,

d. Engelli vatandaşlar tarafından talep edilmesi halinde bir yıl süreli müzekartın ücretsiz olarak düzenlendiğini, engelli olarak kendisinin de bu uygulamadan faydalanmak istediğini ancak engelinin yüzde kırkın altında olması sebebi ile faydalanamadığını,

e. Devlet tiyatrolarının engelli kimlik kartı olan vatandaşlardan ücret almadığını, sinemalarda öğrenci indirimi oranında indirim uygulandığını,

f. Engelli Kamu Personel Seçme Sınavına (EKPS) engelli olduğu için girmek istediğini yine bu sınava girebilmek için yüzde kırk oranında engelli raporu gerektiğinden bu şarta uymadığı için

giremediğini,

g. Okuduğu üniversitenin sınavlarında tek gözü ile çok zorlandığı için büyük puntolu kitapçık talep ettiğini fakat engelinin yüzde kırkın altında olması sebebi ile kabul edilmediğini,

h. Türk Hava Yollarında engelliler için, iç hat uçuşlarda yüzde yirmi, dış hatlarda yüzde kırk oranında indirim uygulandığını, bu uygulamanın yüzde kırk engel oranı ile sınırlandırıldığını, kendisinin ise engelli raporunun yüzde otuz iki olması sebebiyle bu uygulamadan faydalanamadığını,

1. Engelli olarak sol gözünün görmediğini, görme engeli olmayan bireylerle eş tutulduğunu, engellilere sağlanan uygulamalardan faydalandırılmamasının ayrımcılık teşkil ettiğini iddia etmektedir.

3. Başvuranın iddialarına karşı muhatap kurumlardan ayrı ayrı görüş ve bilgi talep edilmiştir.

A. Sağlık Bakanlığından alınan yazılı görüşte;

a. Engelli bireylerin değerlendirilmesinin, 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 31'inci maddesi, 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 8'inci maddesi ve 1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 5'inci maddesi dayanak alınarak hazırlanan 20/2/2019 tarihli ve 30692 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren Erişkinler için Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde yapıldığını,

b. Engellilik halinin ölçütü olarak kişinin engeli nedeniyle yaşadığı fonksiyon kaybı ve günlük yaşam aktivitesine etkisinin değerlendirildiğini ve engellilik durumu belirlenirken; tıbbi sorun hem anatomik hem de fonksiyonel olarak ele alınarak hastalığın varlığı, kronik olması, fonksiyon kaybına yol açması, fonksiyon kaybının şiddeti ve günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirilmede sorun yaşaması durumuna bakıldığını, alan kılavuzunda organ veya vücut sistemlerine göre bölümlerde ilgili alan seçildiğini, alan kılavuzu hazırlayan tıp uzmanları tarafından engel oranları belirlenirken mevcut tıbbi bozukluğun ciddiyetine göre kişinin engel oranları ve günlük yaşam aktivitesine getirdiği sınırlamanın % oranlar şeklinde belirtildiğini, engel durumuna göre fonksiyon kaybının oranları belirlenirken tıbbi tedavi olsun olmasın engel durumunda bir değişikliğin olmayacağı kanaatine varılan kalıcı bozukluklar mevcut ise sürekli veya süreli rapor verildiğini,

c. Alan Kılavuzlarının belirlenmesinde Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından ortak standart bir dil ve çerçeve oluşturmak amacı ile geliştirilen ve bireylerin işlevselliği, etkinlikleri, yaşama katılımı ve bu alanlardaki kısıtlılıklarının tanımlanmasını sağlayan çok kapsamlı uluslararası bir sınıflandırma sistemi olan dünya sağlık örgütü işlevsellik yeti yitimi ve sağlığın uluslararası sınıflandırmasının esas alındığını, her alan için ilgili dal uzmanları ile bilimsel komisyon oluşturulduğunu, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Hazine ve Maliye Bakanlığının ortak çalışması ile yayımlandığını, engellilik yüzdeleri belirlenirken hastalık tanısının değil, ortaya çıkan bozukluğun vücutta neden olduğu fonksiyon kaybının öncelikle dikkate alındığını, bir kişide bir hastalığın bulunmasının o kişinin engelli kabul edilmesinin tek unsuru olmadığını, mevcut hastalık sonucunda kişide fonksiyon kaybı oluşmuş veya mutlaka bir fonksiyon kaybı ortaya çıkacak olması durumunda engel oranı verildiğini, fonksiyon kaybına yol açan birden fazla durumun varlığında, ilgili bölümde farklı bir uygulama önerilmediği sürece, her bir durumun yol açtığı

engellilik oranları ayrı ayrı belirlendikten sonra Balthazard formülü kullanılarak toplam engellilik durumunun hesaplandığını, fonksiyon kaybının bireyin; beslenme, bakım, temizlik, barınma, giyim gibi yaşam için gereken unsurlara ve sağlık, eğitim, rehabilitasyon gibi gereksinim düzeylerine göre belirlendiğini,

d. Görme bozuklukları alan kılavuzunda görme sistemi üzerinden önce her göz için ayrı ayrı, sonra iki göz birlikte olmak üzere görme keskinliği puanı, görme alanı puanı, kontrast duyarlık ve glare (kamaşma) kusuru, diplopi gibi diğer sorun puanları hesaplandığını, bulunan sonuçlara göre belirlenen formülasyon ile nihai engel oranı hesaplandığını, bu nedenle sol gözü görmeyen bir kişinin iki gözü gören kişiler gibi değerlendirilmesinin söz konusu olmadığını, sonuç olarak her gözdeki işlev bozukluğu düzeylerine göre engel oranının değiştiğini,

e. Engel durumunu gösteren raporlar ile sağlanacak hakların ise ilgili kurumlarca belirlendiğini, sağlanan haklar için engelli raporlarının tek kriter olmadığını, kişinin gelir durumunun da değerlendirildiğini, engelli maaşı için en az yüzde kırk, bakım ücreti için en az yüzde elli üzeri ve tam bağımlı olmak, ÖTV indirimli taşıt için ise yüzde doksan engel oranı arandığını, engelli haklarından yararlanmada genel kabul görmüş oranın özel haller dışında yüzde kırk olarak belirlendiğini,

f. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından engelli kimlik kartı için engelli oran sınırının en az yüzde kırk olarak belirlenmiş olduğunu bu sebeple engelli kimlik kartına hak kazanımı olmayan kişilerin poliklinik hizmetlerinden öncelikli olarak yararlanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.

B.Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından gönderilen yazılı görüşte:

a. Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü bünyesinde görme engelli kullanıcılara hizmet vermek üzere Konuşan Kitaplık Biriminin yer aldığını, görme engelli kullanıcılar için hem kitap seslendirerek sesli kitap üretme çalışmaları yürütüldüğünü hem de bu sesli kitapların görme engelli kullanıcılara sunulması hizmeti verildiğini,

b. Yazı ile ifade olunan bir ilim ve edebiyat eserini okuma yetisi bulunmayan görme engelli kullanıcıların eserlerden yararlanabilmesi ve kendilerine fırsat eşitliği sağlanabilmesi amacıyla sesli kitap üretim ve görme engellilere sunma hizmetinin 5846 sayılı "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında yürütüldüğünü,

c. 5846 sayılı "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun Ek 11'inci maddesi hükmü çerçevesinde görme engelli kullanıcıların engellilik durumlarını belgelemek şartıyla bu hizmetten yararlanabildiğini, engelliliğin belgelenmesi için ise başvurucudan en az yüzde kırk engelli olduğunu gösteren Engelli Sağlık Raporu veya Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından verilen "Engelli Kartı" istendiğini,

d. Uluslararası uygulamaların yanı sıra, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı uygulamaları başta olmak üzere, kamu kurumlarının engelliler için sunulan ayrıcalıklı ve özelleştirilmiş hizmetlerinden yararlanabilmek için aranan asgari engellilik oranı ise yüzde kırk olarak kabul edildiğini ve uygulandığını,

e. Başvuranın Konuşan Kitaplık Görme Engelliler Merkezine başvuruda bulunduğu zaman kendisi adına babası ile telefonla görüşüldüğünü, uygulama ve mevzuattaki durumun açıklandığını,

f. Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğüne bağlı müze ve ören yerlerine giriş esaslarını düzenleyen Müze ve Ören yerlerine Girişlerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönerge uyarınca, engellilerin Bakanlığa bağlı müze ve ören yerlerini herhangi bir engellilik oranı aranmadan

ücretsiz ziyaret edebilmekte olduğunu,

g. Ayrıca, mezkûr Yönergenin 9.3 maddesi kapsamında, engelli vatandaşlara kendileri tarafından talep edilmesi halinde, ücretsiz olarak 1 yıl süreli müzekart düzenlendiğini,

h. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, engelli vatandaşların toplumsal hayata tam ve eşit katılımını sağlayabilmek için oyunları ücretsiz olarak seyretmelerinin yanında daha rahat oyun izleyebilmelerini sağlamak ve birçok tiyatro salonunda engelleri aşmak amacıyla kolaylaştırıcı adımların atıldığını, engelli vatandaşların gişelerden kartlarını veya belgelerini ibraz etmeleri halinde ücretsiz bilet alabildiklerini,

1. Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne bağlı sanat birimleri tarafından gerçekleştirilen tüm etkinliklere engelli vatandaşların ücretsiz olarak katılım sağlayabildiklerini, ayrıca ilgili mevzuat kapsamında, engelli kimlik kartının ibraz edilmesi halinde refakatçi eşliğinde hizmetlerden ücretsiz olarak yararlandığını,

i. Genel Müdürlüğün görev, yetki ve sorumlulukları kapsamında yürütülen kültür merkezlerinin projelendirilmesinde ve yapımında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çıkarılan "Erişilebilirlik Kılavuzu" ve ilgili yönetmelik hükümleri uygulandığını ifade etmiştir.

C. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından gönderilen yazılı görüşte;

a. Engelli Kamu Personel Seçme Sınavı ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmelik doğrultusunda ilgili kurumlar ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) arasında yapılan "Protokol" hükümlerine göre Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavına (EKPSS) ilişkin başvuru, sınavın uygulanması ve sınav sonuçlarının değerlendirilmesi ve yerleştirme işlemlerinin yürütüldüğünü,

b. EKPSSKURA ya başvuran adayların başvuru formunu doldurarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl/İlçe Müdürlüğüne şahsen başvurduklarını ve adayın engelli sağlık kurulu raporundaki tanı esas alınarak, adayın ve görevlinin de görüşleri doğrultusunda adayın engel grubu ve buna bağlı olarak diğer engel durumu bilgileri tespit edildiğini, adayların başvuru işlemi için ÖSYM Başvuru Merkezine gitmeden önce, aday ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl/İlçe Müdürlüğü görevlisi tarafından imzalanmış ön kabul ve taahhüt beyanı belgesini edinmek zorunda olduklarını, bu belgeyi edinmeyen adayların ÖSYM Başvuru Merkezlerince başvuruları kesinlikle alınmadıklarını,

c. EKPSS/kuraya; 07/02/2014 tarihli ve 28906 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Engelli Kamu Personel Seçme Sınavı ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmelik" hükümlerine uygun en az yüzde kırk ve üzerinde engelli olanlar başvurabileceğini, sağlık kurulu raporlarında yüzde kırktan daha az engelli olduğu belirtilen adaylar EKPSS veya kuraya başvuramazlar hükmünün yer aldığını,

d. Engelli, sağlık sorunu olan adaylara yapılan sınav uygulamalarının, hazırlanan tüm sınav kılavuzların engelli/sağlık sorunu olan adaylar ve sağlık durumu/engel bilgi formunun doldurulması başlığı altında yer aldığını, ifade etmiştir.

D. Açıköğretim Fakültesinden alınan yazılı görüşte,

a. Üniversitenin Açıköğretim sistemine kayıtlı engelli öğrencilerin üniversiteden talep etmeleri halinde Üniversitenin Açıköğretim sistemiyle öğretim yapan Açıköğretim, İktisat ve İşletme Fakülteleri 2021-2022 öğretim yılı Öğrenci Kılavuzunda yer alan hizmetlerden sağlık kurulu rapor doğrultusunda yararlanabileceğini,

b. Kılavuzda "03.01.2019 tarihli ve 1/27 sayılı Anadolu Üniversitesi Yönetim Kurulu Kararı gereğince engellilik oranı yüzde kırk ve daha fazla olan öğrencilerden dönem öğretim gideri alınmaz. Görme yetersizliği olup büyük puntolu soru kitapçıklarını okuyabilecek durumda olan öğrencilerin raporları ile AOSDESTEK üzerinden talepte bulunulması veya AÖF bürosuna başvurmaları halinde sınava büyük puntolu kitapçık ile alınır." şeklinde düzenlendiğini,

c. Başvuran tarafından fakülteye gönderilen yeterli sağlık kurulu raporu olmadığını bu nedenle büyük puntolu soru kitapçığı ve cevap anahtarı düzenlenmesinin mümkün olmadığını, ayrıca, 2021-2022 öğretim yılı öğrenci kılavuzunda engelli öğrencilere verilen hizmetlerin düzenlendiğini ve kılavuzu görüş ekinde sunduklarını ifade etmiştir.

E.Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığından alınan yazılı görüşte;

a. Yüzde kırk ve üzeri oranda engelli olan yolculara promosyon biletler hariç tüm iç hat biletlerde yüzde yirmi indirim ve tüm dış hat biletlerde yüzde yirmi beş indirim sağladıklarını, indirimden faydalanabilmek için yüzde kırk ve üzeri oranda engelli olduğunu gösteren bir belgenin (TC Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan alınmış engelli kimlik kartı, tam teşekküllü devlet hastanelerinden alınan yüzde kırk ve üzeri engelli sağlık kurulu raporu veya "Engelli" ibaresi bulunan nüfus cüzdanı) Miles&Smiles hesabına eklemesi gerektiğini ifade etmiştir.

4. İnceleme kapsamında muhatap Sağlık Bakanlığında ve ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında başvuru konusu iddiaların daha ayrıntılı değerlendirilebilmesi ve konunun bilimsel ve teknik yönden ele alınması amacıyla; Türkiye'de engellilik nedeniyle bazı hak ve imkânlardan yararlanabilmek için uygulamada en az yüzde kırk oran belirlenmesinde esas alınan kriterler ve bu uygulamanın yasal dayanağı hakkında bilgi/belge talebinde bulunulmuştur.

5. Muhatap Sağlık Bakanlığında gelen yazıda;

a. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından engelli kimlik kartı için engelli oran sınırı en az yüzde kırk olarak belirlenmiş olduğunu, engelli kimlik kartına hak kazanımı olmayan kişilerin poliklinik hizmetlerinden öncelikli olarak yararlanamayacaklarını, tam ve sağlıklı kişilerin vücut işlevi yüzde yüz kabul edildiğinde her bir uzuv veya organ kaybının bu düzeyde ne kadar kayıp oluşturduğu hususunda; Kalıcı Bozuklukların Değerlendirmesine Dair AMA Kriterlerinin (AMA Guides to the Evaluation of Permanent Impairment) ve Dünya Sağlık Örgütü İşlevsellik Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırmasının (ICF) esas alındığını ve alanında uzman kişilerden oluşturulan komisyonlar tarafından belirlendiğini, hastalık tanısında verilecek oran düzeyleri her ülkenin kendisinin belirlemekte olduğunu, tüm dünyada esas alınan bir oran çizelgesi bulunmadığını, engelli haklarından yararlanma açısından oranın hak sağlayıcı kurumlar tarafından belirlendiğini, engelli kimlik kartı için kabul edilen yüzde kırk oranının Bakanlıkça belirlenmediğini, yasal dayanak hakkında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında görüş talep edilmesinin uygun olacağını,

b.1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin "Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü" başlıklı 355'inci maddesinin birinci fıkrasının a) bendinde; her türlü koruyucu, teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini planlamak, teknik düzenleme yapmak, standartları belirlemek ve bu hizmetler ile sunucularını sınıflandırmak, bununla ilgili iş ve işlemleri yaptırmak hükmünün mevcut olduğunu, Sağlık Bakanlığına verilen bu görev ve yetki kapsamında

poliklinik hizmetlerinin planlanması esnasında öncelik tanınacak kişileri ve bunlara dair kriterleri belirleme yetkisinin Bakanlığın takdirinde olduğunu hangi kişilerin hangi durumda bu haktan yararlanacağı 2016/22 sayılı Genelge ile belirlendiğini ifade etmiştir.

6. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından alınan yazılı görüşte;

a. Engellilik konusunun küresel düzeyde bir insan hakları meselesi olarak kabul edildiğini, insan hakları hukuku açısından ortaya konulan temel belgenin Birleşmiş Milletler tarafından 2006 yılında kabul edilen Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHİS) olduğunu, Sözleşme'nin devletlerden engellilerin insan haklarından eksiksiz yararlanabilmeleri ve toplumsal yaşamın her alanına tam ve etkin katılımlarını sağlamak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde almalarını beklemekte olduğunu, devletlerin kendi sosyal, kültürel ve ekonomik yapı ve koşullarına bağlı olarak vatandaşlarının hizmetlerden yararlanmalarında belirli kriterler öngörebildiğini, söz konusu kriterlerin en başında devletlerin engellilik oranı üzerinden eşik değerler ortaya koyması ile gerçekleştiğini,

b. Ülkemizde engelli vatandaşların kamusal hizmetlerden yararlanmasında hizmete bağlı olarak değişebilen engellilik oranında farklı eşik değerler esas alındığını, engellilik oranının ülkemizde yetkili sağlık kuruluşları tarafından yapılan değerlendirme sonucu verilen engelli sağlık kurulu raporu ile belirlendiğini, engelli sağlık kurulu raporları engelli bireylerin çeşitli hak ve hizmetlerden yararlanmalarında temel belirleyici belge olduğunu, tarihsel süreç içerisinde engelliliğe yönelik bakış açısındaki değişim, engelliliğin değerlendirilmesinde engelli bireylerin ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, sunulan hizmetlerin farklılaşması gibi nedenlerle engelli sağlık kurulu raporu alınması konusunda bir takım yasal düzenlemelerin gerçekleştirildiğini, uluslararası belgeler ve daha önce hazırlanan yönetmelikler dikkate alınarak engelliliğin değerlendirilmesi konusunda ülkemiz koşullarına uygun bir sistemin oluşturulması amacıyla çalışmalar sonucunda çocuk ve yetişkinlerin farklı ihtiyaçlarının olması gözetilerek iki ayrı yönetmelik hazırlandığını, çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik (ÇÖZGER) ve Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik (ESKR) 20.02.2019 tarih ve 30692 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girdiğini, hem ESKR hem de ÇÖZGER Yönetmeliklerinde veri güvenliğinin ve sahte rapor alma süreçlerinin önüne geçilmesini sağlayacak tedbirler alındığını, engelliliğin daha geniş bir spektrumda değerlendirilmesine olanak sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirildiğini ifade etmiştir.

7. Muhataplar tarafından verilen yazılı görüşlere karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte; sağlıklı sayılmasının adaletsiz olduğunu ve insan haklarının yok sayıldığını, bu kuralda düzeltme yapılmasını veya bir uzvu olmayanlara yüzde kırk engelli oranı verilmesini talep ettiğini ifade etmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

8. Anayasa'nın "*Kanun önünde eşitlik*" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir: "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*"

9. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*" başlıklı 17'nci maddesine

göre: "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz."

10. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 2'nci maddesinin (d) bendine göre: "Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi", (f) bendine göre: "Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi", (i) bendine göre: "Makul düzenleme: Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri" ifade eder.

11. Mezkûr Kanun'un "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" başlıklı 3'üncü maddesine göre: "(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefî ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. (4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür."

12. 6701 sayılı Kanun'un "Ayrımcılık türleri" başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrasında, ayrımcılık türleri "a) Ayrı tutma b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama c) Çoklu ayrımcılık ç) Doğrudan ayrımcılık d) Dolaylı ayrımcılık e) İşyerinde yıldırma f) Makul düzenleme yapmama g) Taciz ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık" olarak sıralanmıştır.

13. Mezkûr Kanun'un 5'inci maddesinin birinci fıkrasına göre: "(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.(...)"

14. 6701 sayılı Kanun'un "Kurumun görevleri" başlıklı 9/1-g maddesine göre: "Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek" Kurumun görevleri arasındadır.

15. Mezkûr Kanun'un "İspat yükü" başlıklı 21'inci maddesine göre: "Münhasıran ayrımcılık

yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir.”

16. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un “Tanımlar” başlıklı 3’üncü maddesinin (d) fıkrasına göre “Engelliliğe dayalı ayrımcılık: Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı” ifade eder.

17. 5378 sayılı Kanun’un “Ayrımcılık” başlıklı 4/a maddesi şöyledir: “Doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaktır. Eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirler alınır. Engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak özel tedbirler ayrımcılık olarak değerlendirilemez.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

18. 6701 sayılı Kanun’un 17’nci maddesinin birinci fıkrasında ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişinin Kuruma başvurabileceği hüküm altına alınmıştır. Başvuranın dilekçesinden 6701 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun esas incelemesi yapılabilecek bir başvuru olarak değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır.

19. Ayrımcılık yasağı uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. Taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere göre herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden eşit bir şekilde yararlanma; ayrımcılığın her türüne, şiddet ve taciz uygulamalarına karşı korunma hakkına sahiptir. Bu bağlamda İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nin 2’nci maddesi: “Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.” hükmünü haizdir.

20. Ülkemizin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin (EHİS) “Tanımlar” başlıklı 2’nci maddesine göre; “Engelliliğe dayalı ayrımcılık siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı” içermektedir.

21. Sözleşme’nin “Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dahil Olma” başlıklı 19’uncu maddesinin ilk fıkrasında, “Taraf Devletlerin tüm engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ettikleri ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alacağı” hüküm altına alınmıştır. Keza aynı Sözleşme’nin “Kişisel Hareketlilik” başlıklı 20’nci

maddesinde ise “*Taraf Devletlerin engellilerin olanaklar çerçevesinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için etkin bir şekilde gerekli tüm tedbirleri alacağı*” düzenlenmiştir. EHİS’e taraf her bir devlet, engelli bireylerin tüm insan hakları ve temel özgürlüklerden yararlanabilmelerini sağlamak noktasında engelliler için fiili eşitliği sağlamak üzere somut tedbirler almakla mükelleftir. (TIHEK, 2022/36 sayılı Kurul Kararı, para.24)

22. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM) kararlarında; ayrımcılık, objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak olarak tanımlanmıştır.(AİHM, Willis/Birleşik Krallık, B.No:36042/97, 11/06/2002, para.48 ve AİHM, Okpisz/Almanya, B.No:59140/00, 25/10/2005, para.33). Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarında da AİHM içtihatlarına paralel olarak nesnel ve makul bir şekilde haklaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa’nın 10’uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilmektedir. (AYM, Nuriye Arpa Kararı, B.No: 2018/18505, 16/6/2021,para.58) Dolayısıyla hukuksal durumları aynı olanlara yönelik farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleyle tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir. (AYM, Burcu Reis, B. No: 2016/5824, 28/12/2021, para. 50).

23. Belirtmek gerekir ki benzer durumlara farklı muamelenin haklı bir temelinin bulunup bulunmadığının veya farklılığın ne dereceye kadar uygun olacağına değerlendirilmesinde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte bu takdir yetkisinin kapsamı somut olayın özelliklerine ve hususiyetle farklı bir şekilde yararlandırılan hakkın niteliğine göre değişiklik gösterebilecektir. (Nuriye Arpa, para. 59).

24. Başvuru konusu olayda ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken engelli bireylere tanınan haklardan faydalanabilmek için en az yüzde kırk oranında engelli olma kriterinin objektif ve makul bir gerekçe ya da meşru bir amaç taşıyıp taşımadığı hususunu ele almak gerekmektedir.

25. 5378 sayılı Kanun’un; “Amaç” başlıklı 1’inci maddesinde, “*Bu Kanunun amacı; engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır.*”

26. “Tanımlar” başlıklı 3’üncü maddesinin c bendinde; “*Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi,*”; e fıkrası “*Engellilik durumu: Bireyin engelliliğini ve engellilikten kaynaklanan özel gereksinimlerini, uluslararası yöntemleri temel alarak belirleyen derecelendirmeler, sınıflandırmalar ve tanılamaları... ifade eder*” “Engellilik durumu” başlıklı 5’inci maddesinde “*Bireyin engelliliğini ve engellilikten kaynaklanan özel ihtiyaçlarını belirleyen derecelendirmeler, sınıflandırmalar ve tanılamalarda uluslararası temel yöntemler esas alınır. Engellilik durumunun tespit ve uygulama esasları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Millî*

Eğitim Bakanlığının görüşleri alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığınca müştereken çıkarılan yönetmelikle belirlenir.” şeklinde düzenlenmiştir.

27. Başvuranın sunmuş olduğu sağlık kurulu raporu incelendiğinde Sağlık Bilimleri Üniversitesi ... Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlenen yüzde otuz iki engellilik oranı ile 2023 tarihine kadar geçerliliği bulunan süreli engelli raporu olduğu görülmektedir.

28. Somut olayda başvuranın yüzde otuz iki engelli raporuna sahip olması sebebi ile muhatap kurumların engelliler için uyguladığı haklardan faydalanamadığı, faydalanabilme kriteri olarak en az yüzde kırk engelli raporu talep edilmesinin ayrımcılık teşkil ettiği iddiasıdır. Söz konusu iddia olunan farklı muamelenin sebebi konusunda muhataplardan alınan yazılı görüşlerde; yüzde kırk oranının yasal mevzuat kapsamında uygulandığı, engellilerin insan haklarından eksiksiz yararlanabilmeleri ve toplumsal yaşamın her alanına tam ve etkin katılımlarını sağlamaları için devletlerin kendi sosyal, kültürel ve ekonomik yapı ve koşullarına bağlı olarak vatandaşların hizmetlerden yararlanmalarında belirli kriterler öngörebildiği, söz konusu kriterlerin devletlerin engellilik oranı üzerinden eşik değerler ortaya koyması ile gerçekleştiği, ülkemizde engelli vatandaşların kamusal hizmetlerden yararlanmasında hizmete bağlı olarak değişebilen engellilik oranına ilişkin farklı eşik değerlerin esas alındığı, engellilik oranının ise ülkemizde yetkili sağlık kuruluşları tarafından yapılan değerlendirme sonucu verilen engelli sağlık kurulu raporu ile belirlendiği, tıp uzmanları tarafından engel oranları belirlenirken mevcut tıbbi bozukluğun ağırlığına göre kişinin engel oranları ve günlük yaşam aktivitesine getirdiği sınırlamanın yüzdesel oranlar şeklinde belirtildiği, engelli sağlık kurulu raporları engelli bireylerin çeşitli hak ve hizmetlerden yararlanmalarında temel belirleyici belge olduğu ve bu oranın her kurumun düzenleme yetkisi kapsamında kaldığı belirtilmiştir.

29. Anayasa'nın 60'ncı maddesinde, *“Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.”* hükmüne yer verilmiştir. Anayasa'nın 61'inci maddesinin ikinci fıkrasında da *“Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır”* denilmek suretiyle engellilerin sosyal güvenlik bakımından korunması gerekenler kapsamında olduğu ifade edilmiştir. Anayasa'nın 65'inci maddesinde devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getireceği hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda engellilerin korunması için pozitif ayrımcılık içeren tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacaktır.

30. Yasal düzenlemeler ile yüzde kırk oranı ve üstü engelli raporu bulunan vatandaşlara engelli kartı verilmesi ve bu engelli kartı ile birçok sosyal imkanlardan faydalanmaları engelli bireylerin sosyal güvenliklerini sağlamak için getirilmiş, sosyal yardım nitelikli uygulamalardır.

31. Burada başta devlet olmak üzere, tüm kamu kurum ve kuruluşların engelliler için tanınan hak ve imkânları belirleme konusunda Anayasal ilke ve hükümlere aykırı olmamak kaydıyla takdir yetkisi bulunmaktadır. Muhataplar tarafından verilen görüşlerde engelli vatandaşların kamusal hizmetlerden yararlanmasında hizmete bağlı olarak değişebilen engellilik oranına ilişkin farklı eşik değerler esas alındığını, engellilik oranının ise yetkili sağlık kuruluşları tarafından yapılan değerlendirme sonucu verilen engelli sağlık kurulu raporu ile belirlendiğini, engelli sağlık kurulu raporlarının engelli bireylerin çeşitli hak ve hizmetlerden yararlanmalarında temel belirleyici belge olduğu açıklamaları mevcuttur.

32. İdarelerin mali kaynaklarının yeterliliği doğrultusunda engelli bireylere birtakım indirim ve muafiyetlerden faydalanabilme şartı olarak en az yüzde kırk oranını ölçüt olarak belirlemesindeki amacın, engellilik yüzdeleri belirlenirken hastalık tanısı değil, ortaya çıkan bozukluğun vücutta neden olduğu fonksiyon kaybının dikkate alınması, bir kişide bir hastalık bulunmasının o kişinin engelli kabul edilmesinin tek unsuru olmadığı, fonksiyon kaybının bireyin; beslenme, bakım, temizlik, barınma, giyim gibi yaşam için gereken unsurlara ve sağlık, eğitim, rehabilitasyon gibi gereksinim düzeylerine göre belirlendiği hususları göz önüne alınarak engelinden ötürü yeterli bir yaşam standardı bulunmayan engellilere öncelik tanınması olduğu ve bu amaç doğrultusunda yapılan sınırlamanın meşru amaç taşıdığı değerlendirilmektedir.

33. Bir müdahale meşru bir amaç taşısa dahi demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için müdahalenin aynı zamanda orantılı olması da gerekmektedir. Orantılılık; amaç ile araç arasında adil bir denge kurulması ve ulaşılmak istenen amaç ile başvuru tedbir arasında aşırı bir dengesizlik bulunmaması ve bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. (AYM, Ömer Kılınc Kararı B. No: 2018/30695, 29/9/2021, para.86)

34. Somut olayda kurumlardan alınan tüm bilgi ve belgeler değerlendirildiğinde ülkemizde engelli kartına sahip olabilme şartının yüzde kırk engelli sağlık raporu olmasına bağlı olduğu ve engelliler için tanınan bazı haklardan faydalanabilmek içinde engelli kartına sahip olma şartının uygulandığı görülmektedir. Engelli statüsünde olabilmek ve birtakım imkanlardan faydalanmak için yüzde kırk ve üstü oranında engelli raporuna sahip olma kuralının öngördüğü sınırlamanın ölçülü de olması gerekir.

35. Sosyal güvenlik yardımlarının usul ve koşullarını belirleme konusunda idarenin takdir yetkisinin bulunduğu ve ayrıca mali kaynakların sınırlı olduğu gözetildiğinde engellilik raporunda bir oran konulmasının meşru amaç taşıdığı ve herhangi bir oran kısıtlaması getirilmeden sosyal imkanlardan tüm engellilerin faydalandırılmasının mali kaynaklar kapsamında mümkün olamayacağı, bu açıdan engellilere tanınan haklardan faydalanmak için getirilen yüzde kırk oranının ölçülü olduğu değerlendirilmektedir.

36. Sonuç olarak, başvuranın iddiaları, muhatapların konu ile ilgili açıklamaları, ilgili mevzuat ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, muhatap kurumlar tarafından engelli bireyler için öngörülen indirim, muafiyet ve diğer imkanlardan yararlanma şartı olarak en az yüzde kırk oranında engelli olduğunu gösteren sağlık raporu aranmasının meşru bir amaca dayandığı, başvuranın yüzde otuz iki oranında engelli raporunun olduğu, birtakım hak ve menfaatlerden faydalanmak için engelli bireylere yönelik yüzde kırk oranında sınır konulmasının ulaşılmak istenilen amaçla orantılı olduğu, izah edilen sebepler doğrultusunda ; engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

1. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILMADIĞINA,
2. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,
3. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

12.10.2022 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Av. Afişan TİRYAKİ
II. Başkan

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Harun MERTOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi